

Iduettevõtlusega seotud terminite kasutamisest eesti ajakirjanduses¹

Triin Üksvärav

Tõlkija

1. Sissejuhatus

Viimaste aastate jooksul on esile kerkinud uus ja põnev valdkond – idufirmad. Jälgides meediakajastust, on märgata, et tihti kasutatakse selles valdkonnas tõlkelaene (teisest keelest sõnasõnalt tõlgitud sõnu või sõnaühendeid) või tsitaatsõnu ka siis, kui terminid on eesti keeles olemas. Seetõttu on hakatud kasutama kohmakaid ja mitmetähenduslikke sõnu või sõnaühendeid (nt *peer-to-peer*-lahendus, *pitch*, *raha tõstma* jt). Kuna idufirmad on enamasti tehnoloogiapõhised, lisanduvad veel erinevad IT-terminid, mida samuti alati eesti keelde ei tõlgita, ning tulemuseks on ingliskeelsete sõnadega põimitud artiklid, millest on tavainimesel keeruline aru saada.

Ajakirjandustekstid on olulised, need on tarbetekstid, mida inimesed pidevalt kasutavad. Tänu nutiseadmete laiale levikule ning veebiuudiste võidukäigule on ajakirjandustekstid pidevalt meie ümber ning jõuavad paljude inimesteni, mõjutades ka nende keelekasutust. Kuna iduettevõtlusega seotud teemade kajastamine ajakirjanduses ei ole mõeldud ainult kitsale erialaringkonnale, on tähtis, et ka tavalugeja nendest aru saaks.

Siinses artiklis on antud ülevaade iduettevõtlusega seotud terminite kasutamisest majandusalastes veebiväljaannetes. Artikkel põhineb uuringul, kus analüüsisiti, kui palju kasutatakse selles valdkonnas tõlkelaene ja tsitaatsõnu ning kui palju on loodud omakeelseid termineid.²

2. Majandusvaldkonna oskuskeel

Kuna ajakirjandustekstid on mõeldud laiale lugejaskonnale, tuleks arvestada ka sellega, et kasutatakse selgeid ja arusaadavaid oskussõnu. Ajakirjanduskeeles ei tohiks olla võõrapäraseid ja kohmakaid sõnu ega termineid. Ka majandustekstid ja -terminid võiksid olla lihtsad ja selged. Majandusvaldkonna sõnavara uueneb aga väga kiiresti ning vahel on lihtsam kasutada ingliskeelseid termineid, selles ringkonnas tihti nii ka tehakse.

Iduettevõtlusega seotud termineid on kasutatud vähem kui kümme aastat ning kõiki valdkonna termineid ei ole veel sõnaraamatutes. Iduettevõtlusterminite korrastamiseks tulid 2018. aastal kokku EstVCA (Eesti Era- ja Riskikapitali Assotsiatsioon) liikmed, juristid ja Äripäeva

¹ Vt ka T. Üksvärav. Iduettevõtlusega seotud terminite kasutamisest eesti ajakirjanduses. Magistritöö. Tallinna Ülikool, 2019.

² T. Üksvärav (viide 1).

ajakirjanikud, et leida eestikeelsed vasted kõige sagedamini kasutatavatele iduettevõtlussõnadele.³ Koostati kõigile kättesaadav ühisdokument, kuhu lisati nii olemasolevad kui ka uued terminid.⁴ Juba on erialainimesed ka enda ettepanekuid teinud ning oma soovitusi lisanud. Sellest terminitabelist võiks kujuneda hea vahend terminite kasutamisel, selleks peaks kindlasti kaasama ka terminoloogid.

Äripäeva esindajana osales eestikeelsete vastete leidmisel Äripäeva ajakirjanik Liina Laks, kelle sõnul võeti üheskoos ette iduettevõtlusvaldkonna probleemsete sõnade loend. Taheti leida midagi, millega oleks rahul nii juristid (st termin on juriidiliselt korrektne) kui ka spetsialistid ning ajakirjanikud. Viimaste kontrollküsimus oli, kas see sõna pääseks artikli pealkirja ja kas sellest saaks aru ka mittespetsialist. Ka Laks kasutab kõikide keeleküsimuste puhul kriteeriumit, kas vaste on arusaadav nii spetsialistile kui ka eriteadmisteta lugejale. Selleks aga, et terminoloogide välja pakutud head vastet hakkaksid kasutama ka ajakirjanikud, peab see esmalt juurduma investeerimisspetsialistide seas.

3. Uuringu tulemused

Uuringu eesmärk oli vaadelda iduettevõtlusega seotud terminite kasutamist veebiväljaanetes ning analüüsida ajakirjanike terminivalikuid: miks eelistatakse üht või teist terminit ning miks kasutatakse tõlkelaene või tsitaatsõnu.

Terminianalüüsi aluseks võeti veebiväljaanded, kus kajastatakse majandus- ja tehnoloogiateemasid: Äripäev (sh ITuudised.ee), Eesti Päevaleht (sh ärileht.ee), Eesti Ekspress, Postimees (sh majandus24.postimees.ee ja tehnika.postimees.ee), tehnoloogiaportaali Geenius (sh digi.geenius.ee) ja ajakirja Director. Nendest koguti umbes aasta jooksul andmeid, seejärel koostati nimekiri 45-st iduettevõtlusega seotud enam levinud terminist.

Seejärel koostati ajakirjanikele küsimustik, et saada teada nende seisukohast probleemsemad terminid. Samuti tuli ajakirjanikel vastata avatud küsimustele, et saada näiteid iduettevõtlusega seotud terminite kasutuse kohta. Näiteks küsiti ajakirjanikelt, kui tihti kasutavad nad iduettevõtluse ja tehnoloogiaga seotud termineid, kui tihti kasutatakse tõlkelaene ja millal jäetakse ingliskeelsed terminid tõlkimata, kui palju on loodud omakeelseid termineid, milliste terminite edasiandmine eesti keeles on raskusi valmistanud ja kui hästi teatakse juba leitud lahendusi ning sõnastikke. Küsimustele vastas kümme ajakirjanikku väljaannetest Äripäev, Eesti Päevaleht, Eesti Ekspress, Postimees ja Director.

Ajakirjanike vastuste, riskikapitalistide koostatud terminitabeli ja varasemate uuringte soovitusete põhjal valiti analüüsamiseks välja 13 probleemset iduettevõtlusega seotud terminit. Need terminid on esitatud allolevas tabelis.

³ [Riskikapitalistid löid eestikeelset sõnavara](#). – Äripäev 2018.

⁴ [Riskikapitali terminoloogia](#).

Tabel. Analüüsitud terminid

Inglise keeles	Terminite esinemissagedus eesti keele ühendkorpuses 2017 (eraldi vaadatud ajakirjandust)	Ajakirjanike näited
<i>start-up</i>	<i>idufirma (4180), start-up (1237), startup (1213), iduettevõtte (598), start-up ettevõtte (69), startup ettevõtte (52), startupp (48)</i>	<i>idufirma, start-up, tehnoloogiaettevõtte, noor ettevõtja, ettevõtjahakatis, iduettevõtja</i>
<i>hackathon</i>	<i>hackathon (81), häkaton (80), arenduspäev (8), idufirmade võistlus (8), programmeerimismaraton (5), ideede võistlus (3)</i>	<i>häkaton, idufirmade võistlus, ideede võistlus</i>
<i>app</i>	<i>äpp (2351), mobiilirakendus (1890), app (140), rakendus (136), nutitelefonirakendus (88), telefonirakendus (76), mobiiliaplikatsioon (5)</i>	<i>äpp, rakendus</i>
<i>raise money</i>	<i>raha kaasama (356), kapitali kaasama (328), raha tõstma (53), ettevõtet rahastama (24)</i>	<i>raha tõstma, kapitali/raha kaasama, rahasüst, raha hankima, äriprojekti raha panema</i>
<i>pitch</i>	<i>pitch (113), liftikõne (33), müügiesitlus (26), äriidee esitlus (4)</i>	<i>esitluskõne, esitlus, müügikõne, idee mahamüümine, äriidee esitlus, liftikõne</i>
<i>business angel</i>	<i>äriingel (288), ingelinvestor (224)</i>	<i>äriingel, ingelinvestor</i>
<i>exit</i>	<i>exit (10), ettevõttest väljumine (9)</i>	<i>osaluse või ettevõtte müümine, investeringust väljumine, müük, väljumine ärist väljumine, ettevõtte äramüümine, idufirma mahamüümine</i>
<i>unicorn</i>	<i>ükssarvik (19)</i>	<i>ükssarvik, miljardi dollari firma</i>
<i>gamification</i>	<i>mängustamine (15), gamification (10)</i>	<i>mängustamine, mängulisus, gamification (täendus seletatakse sulgudes lahti)</i>
<i>peer-to-peer</i>	<i>P2P (150), peer-to-peer (36), otselaenamine (30), kasutajalt kasutajale (7), inimeselt inimesele (21)</i>	<i>P2P, kasutajalt kasutajale</i>

Inglise keeles	Terminite esinemissagedus eesti keele ühendkorpuses 2017 (eraldi vaadatud ajakirjandust)	Ajakirjanike näited
<i>seed stage, seed capital, seed round</i>	<i>investeerimisring (63), seemneraha (27), seemnekapital (12), seemnefaas (9), investeerimisvoor (7), rahastamisring (6), seed-round (2), raund (1)</i>	<i>seemnerahastus, seemnefaas, äri rahastamine, ideesse raha panemine, varajases faasis rahastamine, seemneinvesteering</i>
<i>scalable</i>	<i>skaleeritav (56), skaleeruv (13), eskaleeruv (6), eskaleeritav (4)</i>	<i>skaleeritav, mahtude suurendamine, lennukas äriidee</i>
<i>spin-off</i>	<i>spin-off (117), kõrvalfirma (5), spinoff (3), hargettevõtte (2)</i>	<i>spin-off, millestki välja kasvanud firma, kuskilt välja arenenud projekt</i>

Terminite esinemissageduse uurimiseks koostati korpusanalüüsi tekstikorpuste töötlemise programmi Sketch Engine⁵ eesti keele ühendkorpuses 2017.⁶ Sketch Engine on vahend keele toimimise uurimiseks. Programmi algoritmid analüüsivad miljardeid sõnu (tekstikorpuseid), millega tehakse kindlaks, mis on keeles tüüpiline või haruldane, ebatavaline või mida aina rohkem kasutatakse. Sketch Engine on mõeldud ka tekstianalüüsiks.

Analüüsiti eespool nimetatud 13 termini esinemissagedust, tulemusi kõrvutati ajakirjanike küsitluse vastuste, riskikapitalistide terminitabeli ja kogutud andmetega.

Tulemustest selgus, et kõige rohkem on kasutatud tõlkelaene, sageduselt järgmisena tsitaatlaene.

1. Tõlkelaenud: *mobiilirakendus, nutitelefonirakendus, rakendus, aplikaatsioon, raha tõstma, liftikõne, äriingel, ingelinvestor, mängustamine, otselaenamamine, inimeselt inimesele, kasutajalt kasutajale, seemnefaas, seemnekapital, seemneraha, investeerimisring, skaleeritav.*
2. Tsitaatlaenud: *start-up, hackathon, app, pitch, gamification, peer-to-peer, seed round, spin-off.*
3. Uued liitsõnad: *idufirma, kõrvalfirma.*

⁵ <https://www.sketchengine.eu/>.

⁶ Eesti keele ühendkorpused 2017 on suurim eesti keele korpus 1,3 miljardi sõnega. Korpus põhineb Eesti keele ühendkorpusel 2013, mida on uuendatud 2017. aastal. Allkorpuste hulka kuuluvad Eesti keele koondkorpus 1990–2008, Eesti keele veebikorpus 2013, Eesti keele veebikorpus 2017 ja Eesti Vikipeedia 2017 korpus. Veebikorpuste sisu põhineb internetist alla laetud eestikeelsetel veebilehtedel. **J. Kallas, K. Koppel.** [Eesti keele ühendkorpused 2017](#). – Center of Estonian Language Resources, 2018.

4. Tähenduslaenud: *üksarvik*.
5. Pärislaenud: *hakatõn, äpp, raund*.

Kuigi on pakutud välja erinevaid termineid nt tsitaatsõnade asemele, ei ole mitmed neist ajakirjanduses käibele läinud.

1. *Start-up* – käivitusfirma, algäri, lähteäri.
2. *Hackathon* – programmeerimismaraton.
3. *App* – rakendusprogramm.
4. *Scalable* – eskaleeritav.
5. *Spin-off* – võrsefirma, irdettevõte, hargettevõte, pungunud firma.

Osa tsitaatsõnu on aja jooksul miganenud, nt nutiseadmete laiema kasutuseletulekuga kasutati aastatel 2012–2014 rohkem tsitaatsõna *app*, kuid viimasel ajal on valdav mugand *äpp*. Samamoodi on hakatud rohkem kasutama terminit *hakatõn*, mis on mugand terminist *hackathon*.

Küsimustikele vastanud ajakirjanikud püüavad tavaliselt leida eestikeelseid vasteid ja vältida selliseid tõlkelaene, mida saaks paremini keeles olemas olevate sõnadega väljendada. Tsitaatsõnu kasutatakse siis, kui tõlge ei ole õnnestunud või pikas lauses on vaja vältida sõnakordust. Pikemate ja kohmakana näivate sõnade asemel eelistatakse lühemaid tsitaatsõnu, nt *pitch* ja *exit*. Rõhutati, et idufirma juhid kasutavad tihti ingliskeelseid sõnu ning neid on päris keeruline eesti keelde ümber panna. Enamasti püütakse terminid siiski lugejale mõistetavaks teha ja vältida võõrkeelseid väljendeid. Ajakirjanikud püüavad lugejale keerulisemad terminid ära seletada ning lisavad selgituse sulgudesse või kirjutavad pikemalt lahti. Nt *üksarviku* puhul täpsustatakse, et see on miljardi dollari väärtuses ettevõte.

Positiivse näitena nimetati terminit *idufirma*, mida eelistatakse tsitaatsõnadele *start-up* või *startup*, seda kinnitavad ka Sketch Engine'i tulemused, kus idufirma kasutussagedus ajakirjanduses oli 4180 (*start-up* 1237 ja *startup* 1213). Keerulisemate terminitena toodi esile *seed round*, *seed funding*, *seed stage*, *money raising*, *disruption*, *due diligence*, *peer to peer*, *hackathon*, *exit* ja *pivot*. Näiteks mõõnsid ajakirjanikud, et *raha tõstma* on nii massidesse läinud, et seda on raske muuta, kuid nad eelistaksid siiski kasutada tõlkelaenu asemel midagi muud.

Enam levinud termineid on aja jooksul lühendatud, nt *idufirma* asemel kasutatakse *idu*, *äriingli* asemel sõna *ingel*. Viimaste põhjal on tekkinud uued liitsõnad, nt *idumull*, *iduettevõtja* ja *inglifaas*. Osa ajakirjanikke on töö käigus uudissõnu loonud, kuna pole sobivaid vasteid leidnud.

5. Kokkuvõte

Ajakirjanike vastustest selgus, et tuntakse vajadust idufirmadega seotud sõnastiku järele. Soovitakse varem leitud vasteid kiiresti ühest kohast leida, et ei peaks neid eraldi taga otsima ja sõnadele ingliskeelsete seletuste kaudu vasteid otsima. Termineid ja nende kasutusnäiteid on

kontrollitud ÕS-ist ja näitelausetega veebisõnastikust Linguee. Jälgitakse, mida kolleegid on samadel teemadel kirjutanud, nt kuidas kasutatakse valdkonna oskussõnu tehnoloogiaportaalil Geenius.

Ajakirjanikud püüavad vältida tsitaatsõnade ja lugejale arusaamatute terminite kasutamist ning seletavad võõrad terminid ära. Näiteks selle asemel, et kasutada terminit *raha tõstma*, püütakse leida sobivamaid keeles juba olemas olevaid termineid, nt *kapitali* või *raha kaasama*. Ka tsitaatsõnade kasutamisel on esitatud sulgudes selgitused, nt *peer-to-peer-laen* on *inimeselt-inimesele-laen*.

Keerulisematele terminitele selgituse lisamine võiks saada heaks tavaks, kuni termin muutub eesti keeles üldkasutatavaks ja -tuntuks. Tuleb julgustada erialainimesi ja majandusajakirjanikke pidevalt eestikeelse terminiloomega tegelema. Positiivne näide, mille pinnalt edasi minna, on riskikapitalistide ja ajakirjanike koostöös valminud iduettevõtlusvaldkonna terminitabel.